

Miben hisznek a filozófusok?

Merengés egy érdekes beszélgetés kapcsán

András Ferenc

2022. szeptember 24.

Jó beszélgetés volt a YouTube-on 2021. december 23-án Tózsér János filozófus és Nagy Gergely teológus között, érdemes végighallgatni annak, akit komolyabban érdekel a filozófia természete.¹ Ez annak ellenére így van, hogy mint a beszélgetésből kiderül, nincsen egyetértés a mértékadó filozófusok között abban a kérdésben, hogy mi a filozófia természete, mi a filozófia célja. Van itt azonban egy érdekesség. Abból, hogy a mértékadó filozófusok között nincsen egyetértés abban, hogy mi a filozófia célja, következik, hogy nincsen egyetértés a filozófusok között a filozófia céljáról, és ezért nem is tudjuk, hogy mi a filozófia célja, még az sem biztos, hogy van neki. Sematikusan ez valahogy így néz ki:

x azt gondolja, hogy p , ezért p ;

ahol p helyén az a kijelentés szerepel, hogy nem értünk egyet. Ha az így van, és a következtetés érvényes ama különös p kapcsán, akkor a filozófusok bizonyosan egyetértenek abban, hogy nem értenek egyet.

Vegyünk azonban egy másik – szintén vitatott – kérdést. Pl. léteznek-e elmosódott határvonalú fizikai tárgyak, tehát van-e olyan a és b objektum, hogy a és b sem nem azonos, sem nem nem-azonos? (Korábban foglalkoztam ezzel a kérdéssel.) Azt biztosan tudjuk, hogy ebben a kérdésben sincsen teljes egyetértés a filozófusok között. De vajon, eme meta-filozófiai tényből következik-e, hogy akkor nem is tudja senki, hogy léteznek-e elmosódott határvonalú tárgyak? Sematikusan ez valahogy így nézne ki:

Van olyan x , hogy x azt hiszi, hogy léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak és van olyan y , hogy y azt hiszi, hogy nem léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak, ergo nem igaz, hogy van olyan v , hogy v tudja, hogy léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak vagy van olyan w , hogy w tudja, hogy nem léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak.

---

¹<https://youtu.be/1uPcH1Hb1EA>

Ez kissé bonyolultnak tűnik, de bevezetve a $p :=$ léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak jelölést, és zárójeleket alkalmazva, érthetőbb formát kapunk:

Van olyan x , hogy x azt hiszi, hogy p és van olyan y , hogy y azt hiszi, hogy $\neg p$ $\Rightarrow$ (nem igaz, hogy van olyan v , hogy v tudja, hogy p vagy van olyan w , hogy w tudja, hogy $\neg p$)

Tulajdonképpen ez a hosszú beszélgetés logikai meta-sémája. Tőzsér János szerint amennyiben x, y filozófusok, akkor p helyén bármilyen szubsztantív filozófiai kijelentés állhat, a következtetés érvényes. Én képtelen vagyok ezt belátni.

Hogy értsük a lényegét, tegyük fel, hogy ellenkezőleg, teljes egyetértés van a filozófusok között abban a kérdésben, hogy „Nem léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak.”, tehát az egyhangúan elfogadott válasz az, hogy nem léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak. Vajon ez az egyetértés alátámasztja, igazolja azt, hogy nem léteznek elmosódott határvonalú fizikai tárgyak? Nem, bizonyosan nem. És ez nem csak a filozófiai kérdésekkel kapcsolatban van így.

Egy fizikai elmélet nem azért igaz, mert az összes fizikus egyetért az igazságában. Ha az összes fizikus elfogadja az E elméletet, akkor ésszerű, indokolt lehet hinni E elméletben, indokolt lehet elfogadni, tanulmányozni. Még azt is mondhatjuk, hogy episztemikus valószínűségi értelemben az elmélet valószínűleg igaz, de az igazság (a bizonyos igazság, nem a valószínű igazság) ennél több. Képzelmünk el, hogy valamennyi fizikus egyetért abban, hogy létezik egy a merev testek között Eötvös ingával mérhető erő, amit úgy számolunk ki, hogy az egyik test tömege mérték számát megszorozzuk a másikéval, és egy konstanssal, valamint osztjuk a köztük lévő távolság négyzetével. Egyszer azonban jön egy fiatal fizikus, aki azt állítja, nem elég pontos a képlet, csillagászati méretekben csődöt mond, egy másik formulával kéne számoljunk. Mondhatjuk-e neki, hogy téved, mivel minden fizikus egyetért a korábbi képlettel, ergo az helyes, nincs helye kételynek? Nem. És ez itt a bökkenő, mert ez a helyzet a filozófiai vitákkal is. Abból, hogy nincsen egyetértés szubsztantív igazságokról a filozófia berkeiben, nem következik, hogy akkor egyik vitázó félnek sincsen igaza. Hogy melyik a helyes álláspont pl. az univerzálék természetét illetően, azt csak tárgyi érveléssel lehet alátámasztani, igazolni, vagy cáfolni, a metafizikai szint ebben nem segít. Megengedem, a filozófiai vállalkozás esélytelennek tűnik, de ez nem perdöntő érv, nem bizonyíték, hogy soha nem vezet sikerre. Szerintem sem egy meta érv, sem valamiféle történetfilozófiai érv nem konkluzív érv ebben a kérdésben. Ettől függetlenül, jó volt a beszélgetés. És, hogy jó volt a beszélgetés, szintén nem azért igaz (vagy hamis) mert mindenki, aki olvassa ezt a szöveget, egyért velem abban, hogy jó volt ez a beszélgetés.